
ДРУГИ ДЕО
ЈЕЗИЦИ И КЊИЖЕВНОСТ

Проф. др Бранко С. Ристић¹¹
Учитељски факултет у Призрену – Лепосавић

**ИНТЕРПРЕТАЦИЈА ДРАМАТИЧНОГ ДИЈАЛОГА СА ИСТИНОМ И
БИБЛИЈСКИМ СИМБОЛИМА У ЛИРИЦИ ПЕЈЕ ЈАВОРОВА**

Апстракт: *Поезија Пеје Јаворова скуп је универзалних симбола и њиховог осмишљавања, прожетог филозофском рефлексијом.*

Раздвојеност је типичан и наметљиво очигледан начин идентификације у његовој поезији. Лирски субјект у поетском дискурсу Јаворова огледа се у семантичкој површини библијско – патријархалног културног простора; тамо он налази једино утврђене моделе психичког (индивидуалног и колективног) живота. Тако се јавља Христос – у – Јаворову: грешник, коме је суђено да искупи грехе људи; страдалник зато што је пут Речи, пут ка голготи; културни херој једне епохе и маска њеног историјског самосазнања.

Ако је током Препорода и културне епохе '80-тих година XIX века библијско – религиозном симболиком функционисала са својом аксиолошком пуноћом, то у модерној бугарској уметничкој књижевности с почетка XX века доминира већ редукована актуелизација хришћанских симбола и чак вредносно присуствује њихова модификација у смисаоном правцу који је супротан библијским порукама.

Модерни човек вредносно потврђује у моделима Светог писма своје сопствене позиције свог погледа на свет, али чува своје право да опонира оно што је неодговарајуће у њима.

Кључне речи: поезија, Христос, Свето писмо, лирски субјект, поетски дискурс, интенција, имплицитни текст.

*(Ја лутам
без вере да икада пронађем
напољу путању из шуме
утонуле у маглу*

¹¹ branko.ristic@pr.ac.rs

*Корачам
у безверју, о неокаљана
љубави - зашто спаваш. - и тебе носим
Само приближила се,
смрт кад позове мене
на вечни сан, за ужас и несрећу
тебе може да пробуди.
Али онда
осетићу твој први дрхтај ја,
о симбол живота. - и не, живота
нећеш успети у ужасу јарма
живот да ти учини...
И спреман
на све, ја те носим - и држи ме,
држи ме љубав, љубав.
Спавај - спавај...)*

(„Без пута“)

Поезија Пеје Јаворова је скуп универзалних симбола и њиховог осмишљавања, прожетог филозофском рефлексijом. Противуречива суштина човека је у егзистенцијалном покушају да се пронађе одговор на вечна питања "на која ниједан век није одговорио". Раздвајање човека и песника је аргументовано у дијалогском моделу прожимања лирских текстова Јаворова са сакралним текстовима Писма. Оно црпе мотиве свог постојања из вековне мудрости Библије – гаранта вредносног осмишљавања света. Дијалог Јаворова са Светим писмом представља аксиолошку дебату о моралним критеријумима и њиховог прилагођавања приватним световима личности. Библијски симболистички комплекси имплицитно присуствују у структури поетских текстова: они су подсвесно уграђени у поетици Јаворовог дискурса; они осветљавају драматичне димензије живота лутајућег човека. Сумња је у извањезичком облику оријентације у јасно фикционализованом лирском свету. Јаворов метафорички уплиће себе у разграничавајуће надметање речима са Писмом; оперише са дубинским митолошким структурама, имплантирајући им дозе трагичног сазнања и погледа на свет.

Раздвојеност је типичан и наметљиво очигледан начин идентификације у поезији Јаворова. Она добија репрезентативни статус вредносне стварности. Распопућени између две супротне стране своје суштине су сви ликови испред вредносног арбитра – Огледала: жена – вољена мајка, ноћ, смрт, затворено пространство, вода, душа... Сви се они огледају у површини једног библијско – патријалхалног система моралних појмова и тамо виде себе, разапети између раја и пакла, духа и тела, врлина и порока.

Истицање објективног мишљења у паровима супростављених категорија је само структурни аналог и генетичка последица склоности да размишљаш о себи на исти начин. (7; 157)

Хришћанско мишљење које је изграђено на основу могућности да се издиференцирају и ограниче називима различити делови бића, допунски стимулише примарно потенцирање код сваког човека. Зато у дискурсу Јаворова библијска симболика функционише са великом интензивношћу утисака.

Разапетост као мотив је уметнички експлициран у следећим стиховима:

*(Ја не живим: ја горим. Непомирљиве
у мојим се грудима боре две душе:
душа анђела и демона...)*

Горим (у огњу) – у вечном огњу (пакла) представља метафоричку визију осећаја греха, кривице и награде. "Душа" је поетска фигура, нормализована као онтолошка категорија из религијског учења. Она није могућа без представе о трансценденталном свету (рају) у којем ће представљати алтернативу телу (земаљском свету). "Душа анђела" је таутологија у стриктно теолошком смислу; анђеол не може имати душу, он је душа, у истој мери колико и анђеол. Они су само нематеријална оваплоћења светлости (божјег духа). Међутим текст тражи и бира ефекат моралног утиска испред тачности библијског смисла; лирски човек се препознаје у категоријама хришћанског света; он именује самог себе језиком раздвојеног (и можда због тога) проклетог бића.

Лирски субјект у поетском дискурсу Јаворова се огледа у семантичкој површини библијско – патријалхалног културног простора; тамо он налази једино утврђене моделе психичког (индивидуалног и колективног) живота.(8; 68) У тежњи да изрази нејасне и магловите импулсе својих доживљаја на комуникативно доступан начин, лирски субјекат самоидентификује са својим одразом у огледалу хришћанског смисла. Тако се јавља Христос - у - Јаворову: грешник, коме је суђено да искупи грехе људи; страдалник зато што је пут Речи, пут ка Голготи; културни херој једне епохе и маска њеног историјског самосазнања. Поетски текст игра са исконским библијским смислом, преводи на некакав непознати језик његове основне симболе, понекад доводи до парадокса традиционална значења, други пут их поставља у ироничном и покопавајућем контексту. Поема "Ноћ" на пример која је симптоматична по својим тежњама да споји у целовит модел поетског мишљења карактеристичне ликове из књижевности из доба бугарског Препорода до краја XIX века, заиста успева да оствари такав модел, али парадоксално - инверзијом саме парадигме значења која изражавају традицију. Познато тројединство "женских ликова" мајка - вољена отахбина помоћу којег се текст реализује само по себи као садржајна целина, представља структурну аналогију сакралне хришћанске представе о Светој Тројници. Уместо Бог - Отац - Син - Свети Дух (јасно патријалхалне представе) модел у поеми "Ноћ" је матријархално оријентисан. (7; 159) У ствари материнске фигуре су интересантније својим метафоричким присуством - зрачењем: камин, затворена соба, гроб и бескрајна ноћ - тамна васиона у којој је живот понављање, ритам циклуса у природном телу. Представа о домовини као метафора идеја о Светом духу је типична одлика текста у поеми. Ту "Бугарска"

не поседује географску и политичку координираност, лирски субјекат открива њено присуство унутар себе ("И ти си у мени - ти, домовино моја."). Домовина је могућа и остварљива једино ка метафизички топос, као пројекција потребе идеала у лирском субјекту, домовина духа и откровења, тј. апокалиптичке домовине.

Инверзија патријалхалних значења наставља да се шири у лику вољене. Она (неостварена невеста) је мученица која прелази дуг пут неразумевања и страдања ("...поцепана одећа..., расплетене косе: блатњава ноге..."); "последњим јецајем" она ће пасти на гроб лирског субјекта и њена ће смрт бити почетак Другог доласка ("од грмљавине земља ће дрхтати, од јаука небо ће јечати"). Аналогна фигура у Новом завету је Христос: симболички женик (Свете Цркве); мученик - спасилац који ће бескрајном љубављу искупити грехове свих људи; кључ, и пут, и врата ка последњем откровењу. Лирски говорник у поеми "Ноћ" исто тражи метафоричку самоидентификацију са трансцендентном фигуром Христоса. У стиху из првог сновиђења субјекта домовина је скоро експлицитно означена као визија идеала (Свети дух); "крвљу ћу крст нацртати". У Новом завету управо ту симболичку радњу извршава Христос. Крвљу свога тела он обележава човечанство и тако (означавајући постојбину Светог духа) искупљује његову кривицу. Крст је симбол безсмртности и духовног савршенства. Он представља апокалиптичку верзију јабуковог (демонизовано, грешног) дрвета из првог раја. Лик у његовој двострукој структури симболизује идеју о пређеном (затвореном) циклусу људског развитка.

У Библији постоји још један јунак - који прелази (пут) у себи да би се вратио у рај очевог благослова - Развртни син. Окусио од жеље да упозна свет, он прелази цео круг да би поново осетио Дом као апокалиптичку домовину Бога - Оца и Светог духа.

У поеми "Ноћ" то је лик лирског ЈА, који моли за опроштај ("опрости разблудном чеду") - у песми "Машта" - један "пали син", а у "Песма над песмама" - јунак - песма "блудница несрећна" (песма као и домовина постоји као димензија унутрашњег простора и тако представља метонимијско оваплоћење самог лирског субјекта). У првом случају јунак се зариче на верност својој (симболичкој) мајци ("Бићу твој, кунем се, мајко); у другом тражи од ње милост за своју душу ("настрвљена и жестока") ("Мајко бди/ над својим палим сином"); а у трећем случају прозно - естетска песма - душа је уткана и усклађена с ликом и судбином библијске блуднице којој је опрштено због способности да воли - Марија - Магдалена ("И ето враћаш се уморна, /уплашена, одвраћена, сломљена"). На тај начин лирски субјекат Јаворова прелази пут сопственог упознавања при чему га упоређују са универзалним значајем библијских ликова и симбола.

У поетском тексту "Епитаф", лирски субјекат и његов животни пут су изграђени по семантичком моделу Христоса и Христове проповеди. Истина и љубав (закључно и према непријатељима) су основне поруке Спасиоца, оне заслужују цену која страдање Голготе и Распеће плаћају у име Васкрсења Богочовека и човечанства: "Моја је заповест следећа: да љубите један другог као

што сам Ја вас љубио" (Јеванђ. Јована 15:15); "И признаћете истину и она ће вас учинити слободним" (Јеванђ. Јована 8:32); "Вама који слушате, казујем: волите своје непријатеље, чините добро онима који вас мрзе" (Јеванђ. Лукино 6:27-исто и Лука 6:32, 35). Аналогија са јеванђељским текстовима у песми - довољно је видна.

*У гранитним грудима не појави се никад злоба,
за свог, за непријатеља он је имао осмех...*

Тако у "Епитафу" егзистенцијално-етичка активност лирског субјекта "цитира" цео аксиолошки потенцијал архитипа Христос – проповед истине, Љубави према ближњем, Жртва спасења човечанства.

У песмама "Не тражих радости у животу", "Без пута", "Провиђења", "Истина" императивни приступ према сакралној симболици Спасиоца базиран је на егзистенцијалним проблемима индивидуалне душе и трансцендентних питања живота.

„Не тражих радости у животу“ је песма, која је у непосредном дијалогу са библијском митологемом Христосом. Лирски субјекат је редукутивно изједначен са ликом Спасиоца. И поред тога што је и депатетификован, архитип проповедника (пророка) је кодиран у песми. Акцент је стављен на драми несхваћеног проповедника - "госта - људи - одавно". Као што царство Христово "није из тог света", тако и биће лирског субјекта је изван прагматичног телесног постојања:

*(У свету живех с маштом одабраном,
живео сам у ванземаљском идеалу:
туђа ми остаде земља,
макар да нисам то желео.)*

На упоредно-супростављеном плану текст десакрализује Страдање – Покајање као суштинску црту Христовог месијанства. За Јаворовог лирског субјекта страдање – жртва за друге, страдање – покајање других, страдање изабраника, које актуелизује у једном социјалном аспекту онтолошку мисију Исуса, је без вредности, без смисла:

*(Не тражих радости у животу,
не тражих ветрове и прашину,
али и неку Голготу
овећих ли некада једва.)*

Деаксиологизација страдања у тој се песми може повезати са солипсистичко-индивидуалистичким интенцијама, које одређују уметнички свет Јаворова. Минорно-елегијски, имплицитни тракт обезвређеног страдања,

симболички дат у песми "Не тражих радости у животу", од Исусове Голготе, налази свој декларативно-основно мисаони еквивалент у "Песма мојој песми":

*(Патња! Једна патња безлична
жалосна, равнодушна,
тамо негде на средини
истине и лажии...)*

Затварање у сопственом индивидуалном миру, идеја о самодовољности лирског субјекта скидају ореол и негирају мисао страдања других.

Поетски текст "Без пута" представља процес остваривања Вере (основне библијске категорије) - ослобађање лирског субјекта, посредством (и у) љубави од неверовања у мисао постојања. Сакрализацијом љубави, "замењивање" вере у Бога- Љубав (религијске вере) са Љубављу - Богом (љубав у ужем, међуличностном смислу), суспендује вредност живота у име љубави као скривеног живота, остварљивог у Смрти. Песма сугерише Љубав- Смрт као поседовање Вере, која ослобађа лирског субјекта "из обесмишљеног живота, из шуме утихнуле". Помоћу мотива о слепоћи и лутању, ефектно делујућег симболичког лика крви, функционалног узајамног преплитања монолошких и дијалошких интонација, текст репрезентује остваривање љубави - насушног бића као драматичног процеса унутрашње конфликтности: опозиција судар Вере - Невере је скинута у корист Вере као осмишљајуће инстанце тек посредством последња четири стиха. Страдање "без пута", вишеструко акцентована самоћа" (четири пута помоћу "сам си", једанпут помоћу "увек сам"), ношење љубави - јединог ослонаца и импликација смрт - спасење као лирски "сиже" песме скривено "цитирају" трансформисаног у један индивидуални јасни поетски контекст архитипа Исусове Голготе. Лирски субјекат је "напуштен од себе самог и Бога" са "обезвереном мишљу", "у неверје", али са "необезвереном љубављу". Поређење са Христосом није наметљиво, али је потпуно усклађено као активирање дубинских религиозних кодова текста: Син Божји и Људски такође носи своју љубав према Голготи (крст и крсне муке - симбол љубави према човечанству), у њему такође се сударају вера и "невера" - последње Исусове речи на крсту према јеванђељима су: "Боже мој, Боже мој. Зашто си ме оставио?" (Јев. по Матеји 27:46, Јев. по Марку 15:34). Мисаона компактност, одсуство (изузев завршнице) кодски маркираних стихова узрокују навођење више цитата:

*(Ја лутам
без вере да икада пронађем
напољу путању из шуме
утонуле у маглу.*

*.....
Корачам
у безверју, о неокаљана*

љубави - зашто спаваш. - и тебе носим

.....
*Само приближила се,
смрт кад позове мене
на вечни сан, за ужас и несрећу
тебе може да пробуди.*

.....
*Али онда
осетићу твој први дрхтај ја,
о симбол живота. - и не, живота
нећеш успети у ужасу јарма
живот да ти учини...
И спреман
на све, ја те носим - и држи ме,
држи ме љубав, љубав.
Спавај - спавај...)*

„Без пута“ је песма, која асоцира у најопштијем психолошком аспекту страдања лирског субјекта са голготским мукама Спасиоца. Дакле однос између поетског текста Јаворова и јеванђељског метатекста може се одредити као асоцијацијска коресподентност (не као идентификацијска) и да се изведе редукцијска уметничка актуелизација аксиологеме Христоса.

Алузивно кореспондира са архитипом Христосом и финале песме "Сфинкс". Слично Исусу који не одговара Пилатовом питању "шта је истина" (Јеванђ. по Јовану 18:38) зато што је истина сам он, и Јаворов лирски субјекат ћути пред тајанственим сфингсом и поред тога што "зна све" (све је истина):

У поетском тексту "Привиђења" уметнички смисао је кодиран универзалним митолошким сентенцама: сенка и одраз који су архаичним веровањима оваплоћења душе и воде која симболизује хаос инобића и хтонику рушилачке стихијности. У контексту песме огледање у води може се тумачити као симбол тежње као опознавању дубина неоткривеног, тежње ка откривању себе. Лирски субјекат је својеврсни анти - Нарцис - за разлику од античко-митолошког персонажа, он препознаје себе у одразу у води (одраз као симбол спознаје човека), не долази до аутоеротизма, а до негације сопствене идентичности. (7; 158) У другој строфи текст алудира самоспознају лирског субјекта као идентификацију као полемички-редуктивну: лирски човек се идентификује само са страдајућим и мртвим (који не може да васкрсне) Христосом. Страдање је без трансцедентности, оно је вредно само по себи, а Ускрснуће помоћу двоструког акцента на статисти камена је искључено:

У последњој (трећој) строфи лирски субјекат долази до непримања, негације своје самоспознаје и респективно - до одбацивања полемички - редуктивне идентификације са Христосом: ("Ја нисам тамо - нисам то - ни сам..."). Троструко понављање негативне конструкције "нисам" наглашава категоричност антиидентификације. Интерпретирано у таквом аспекту, дело

представља трагизам деинтегрисаног лирског субјекта, који се распада под теретом сазнања о илузорности и одражаја бића.

Песма "Истина" сугерише да је Страдање суштина живота, а Ништа - суштина бића (схваћено као јединство живота и смрти):

*(И ко ће, говорио сам ја, ког тренутка
ће рећи: ту је дан и ту је ноћ?*

.....
*И није било страдања онда.
Али то је била истина. Истина, најжалост.)*

Травестирана је религиозна симболика сунца - симбола Исуса Христоса и обитељи према хришћанској вери Архангела Михајла:

*(Усред хаотичног неба
сијала је лопта крвавог пламена,
светиљка без зрака, око сатане.)*

Поетски текст окреће и дискредитује вредносну тријаду вера - нада - љубав тако патетички величана од Св. апостола Павла у гл. 13 Прве посланице Корићанима. Видљиво је да поетска перифраза чува други члан (наду) да би сугерисала истоветност вере и страдања (биће вере као страдање) и љубави и таме, која имплицира лаж и зло. Једно својеврсно губљење наде, деаутентизација људске наде између Страдања и Лажи:

*И ево истине - живот - несуета:
страдање, нада, тама и будући дан.*

Кључни значај уметничког смисла текста има лик Исуса Христоса. Он је разграничен од Љубави као Њена исконска суштина - јавља се на почетку треће строфе, а друга завршава са аксиолошким смањивањем и одрицањем љубави:

*("...Издахнула је љубав - лаж је без моћи."
И то је била истина, најжалост.)*

У лирском контексту дела лик Христоса не присуствује са значењима Учитељ, носилац божијег откровења, Покајник грехова, Спасилац човека. Он је једино симбол људског страдања. Хипертрофијско-гротескно представљање распећа сугерише то страдање као бесмислено, као нешто што води не према Трансценденности, а према Ништа:

*Али ја страдам, у страдању истину сазнах,
и сам Исус преда мном је на крсту.*

.....

*(Најежи се труп на крсту - у ранама,
укрупњао и ужасан; из уста му
тече смрдљива крв. Облак се диже,
нестаде он, нестадох ја...
И није било страдања онда.
Али то је била истина. Истина, најжалост.)*

Као финална скица дијалога између поетских светова Јаворова и Светог писма, овај анализаторски дискурс ће се зауставити на песми "Тома" - уметнички сличан разапетости, сумње и невере лирског ЈА песника. У ствари у лику Томе Јаворов је пројектовао своју сопствену противречну природу, изаткану од нерешивих апорија. У тексту песме максимално је појачан ефекат парадоксализације који је тражен свесно. Јунак дела - апостол Тома један од дванаесторо ученика Исуса је сасвим маргинални лик из Новог завета с изузетком Јеванђеља по Јовану где на два места извршава специфичну алегоријску функцију. Он се одликује од осталих апостола по својој склоности ка недовољном веровању нарочито када се ради о могућности да човек васкрсава. Тома не уме да чита метафоријски знакове Божијег присуства, за њега тело Христоса представља природну (физичку), а не духовну појаву. Тома не види Исуса код његове прве појаве после Васкрснућа; идеја о трансценденталној димензији људског тела (и тако о духовној домовини) је туђа његовом скептичком и земаљском разуму. "Други су му ученици говорили: видели смо Господа. А он им рече: Ако не видим на његовим рукама траг ексера, и не ставим прст у ране од ексера, и не ставим руку у његова ребра нећу поверовати" (Јеванђ. по Јовану, 20:25). У тексту Јаворова, Том и даље егзистира као фигура различитости. Он је Другачији међу осталим апостолима. Живи затворен у својој хладној и мрачној соби, где је "огањ изгасао у огњишту", сањиви мрак најављује сан". Та је соба позната из поеме "Ноћ" - "камин без топлоте", погибелне стене и ноћ без краја...Тома живи на граници између живота и смрти ("Стар сам, гасе се старе снаге..."): трансгресивни карактер га чини фигуром светлости и мрака, дана и ноћи истовремено. Међутим тачно код њега - неверника, усамљеника, Другог - долазе и траже помоћ остали апостоли ритуалним плачем ("Помогни нам, о, Тома"). Бакље њихове вере већ су угасле, небеска светлост је недостижно далеко. Тако у тексту Јаворова библијски симболи вере и неверја мењају своја места. Стварна вера је парадоксално означена - ликом неверника, алегоријом сопственог симптоматичног недостатка. Прагматско земаљска скепса надживљава веру блажених духом, природно тело достиже трансцендентност на свој, практични начин. У песми "Тома" је кодирана још једна идеја, уложена имплицитно у несазнаном простору текста. Осим света огледала у коме сваки лик има свог (Другог) двојника, сваки смисао - алтернативни смисао; осим света реда по паровима постоји још један свет. Према њему иде Тома из своје ноћне собе, према њему је пошло не знајући десет апостола са угашеним бакљама. У том свету значења немају своју одређену димензију зато што тамо сама значења немају значење. То је свет иза

прага огледала - свет недоречености, растворљивост у оном "тамо", одрицања од попуњености и заокружености бића. У делу "Тома", као и у другим поетским текстовима Јаворова, тај свет прозрачности је графички фиксиран - помоћу тачки. Знаци интерпункције утврђују језик - иза себе, пресецају игру смисла и значења, одређују поље на чијој територији ратују номади Јаворових душевних стања.

Ако је током Препорода и културна епоха '80-тих година 19. века библијско-религиозном симболиком функционисала са својом аксиолошком пуноћом, то у модерној бугарској уметничкој књижевности с почетка XX века доминира већ редукована актуелизација хришћанских симбола и чак вредносно присуствује њихова модификација у смисаоном правцу који је супротан библијским порукама. У том контексту се уписује и Јаворов. Тај интерпретацијски приступ се образлаже новом социолошко-психолошком и културном: целовито-монолитни колективни човек је већ прошлост и нови индивидуални човек у својој културној (и социјалној) нестабилности и противоречности у односу на његов поглед на свет је иманентно неспособан да се идентификује са тоталним потенцијалом архитипа. Он нема и ту потребу. Пошто не може да изграђује своју модерност из ништа, њему не преостаје друго осим да деструктира јединство које је дато као наслеђе традиције, да поставља персоналне акценте на неким његовим саставним деловима или да изражава сумњу у вредносној неминовности наслеђене сакралне аксиологије. Модерни човек вредносно потврђује у моделима Светог писма своје сопствене позиције свог погледа на свет, али чува своје право да опонира оно што је неодговарајуће у њима.

ЛИТЕРАТУРА

1. **Августин, св. Аврелиј (1993):** *Изповеди*. Софија: Народна култура.
2. **Аврамов Д. (1969):** *Естетика на модерното изкуство*, Софија: Наука и изкуство.
3. **Берђајев Н. (1997):** *Самоспознаја*, Београд, Zepher book world.
4. **Библија, Изд. (1993):** Библијско друштво, Београд.
5. **Елиаде М. (1984):** *Сабрана дела I - VIII*, Просвета, Београд.
6. **Констатиновић З. (1967):** *Експресионизам*, Обод, Цетиње.
7. **М. Кирова (1995):** *Сњант на медуза: Кјам психоанализа на българска лиература*, С.
8. **С. Цанов (1995):** *Образят на Христос в поезиута на П.К.Уворов* - сп. Език и литература, кн. 5-6.
9. **Јаворов П. (1959-1960):** *Събрани съчинения В 5 тома.*, Софија.
10. **Јанакиев М. (1960):** *Българско стихознание*, Софија: Наука и изкуство.

Branko S. Ristic, Ph.D., Associate Professor
Teachers' Training Faculty in Prizren – Leposavić

***THE INTERPRETATION OF DRAMATIC DIALOG WITH THE TRUTH IN
BIBLIAN SYMBOLS IN THE LIRIC OF PEJA JAVOROV***

Summary: *The poetry of Pejo Javorov is the sum of universal symbols and their materialization through philosophical speculation.*

Separation is the typical and more than evident way of identification in his poetry. The lyrical subject in the poetic discourse of Javorov is reflected in the semantic surface of biblical – patriarchal cultural territory and there it finds firmly determined models of psychical life (individual and collective). This is how Christ appears in Javorov, a sinner who is predestined to redeem the sins of people and a sufferer since the way of words is the way to Golgotha.. He is also a cultural hero of an epoch and the mask of its historical self-knowledge.

If during the Renewal and the cultural development of the eighties in the nineteenth century Bulgarian literature abounded with biblical and religious symbolism in all its axiological fullness, whereas in the beginning of the next century it is characterized by the reduced actualization of christian symbols and one can notice its transformation directed contrary to biblical spirit.

Modern man axiologically confirms his own position, his view of the world in the parts of Bible, but retains the right to oppose what is unsuitable in them.

Key words: poetry, Christ, Bible, lyrical subject.